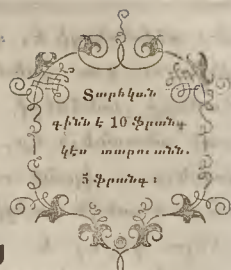

ԵՐԻՐԱՊԷՆ

Օ Ր Ա Գ Ի Ր Ը Ն Տ Ա Ն Ե Կ Ա Ն

Թ Ի Ի 16.

1859

Բ. ՀԱՏՈՐ

ՏՈՒՌՈՅ ԽՂԻԿԸ
ԿԱՍ
ԳԻՊՈՒՐԿ

ինչեւ աս ատենուան վիճակիս պատմութիւնը երկայն չէ. բայց իմ դժբախտ եւ ցաւալից կենացս տեւողութիւնը շատ երկայն է, կ'ըսէր դքսուհին: Պէտք եմ պատմութիւնս ան զարհուրելի գիշերուան սկիւղ, որուն մէջ ինծի համար աշխարհքիս մէջ եղած ամենէն սիրելի եւ ամենէն ազնիւ իրերը կորսնցուցի: Ես քնէս արթնցած ատենս, բոցն ամրոցը արդէն պատած էր: Առջի մնածմունքս տղաքս ազատելն էր: Անկողնէս ցաթեցի, բայց ո՛հ, սարսափէս ծունր գրի: Առ Աստուած աղաղակեցի որ օգնութեան հասնի. «Ո՛ր ամենակարող Աստուած», կ'ըսէի, «թէ որ դուն զմեզ փրկելու չըլլաս, ես ալ, որդիքս ալ կորսուած ենք: Գուն իմ խեղճ տղոցս ողորմէ՛»,:

«Աս վայրկենիս մէջ խցիս դուռը բացուեցաւ եւ երեք արք մտան: Մէկը զիս առաւ, միւսները տղաքը գրկեցին եւ միասեղ բոցերուն մէջէն անցնելով, ստորերկրեայ ճամբան մտանք, որ ծածուկ ճամբով մը, մերձաւոր անտառը կը հասնէր: Աս ճամբուն մէջ մթութիւնն անանկ մեծ էր, որ զմեզ փրկողները ճամբան դժուարաւ կը գտնէին: Երբեմն երբեմն մթան մէջ գլուխնիս խորտուբորտ պատերուն զայնելն անհրաժեշտ էր: Տղաք առջի անգամ հոս արթնցան եւ աղաղակին անտանելի էր:

Այլ երջապէս զմեզ աղատողները, զարհուրելի ճամբուն ծայրը հասան, բայց մենք դեռ ապահովապէս աղատած չէինք: Մենք վարը անտառը հասած էինք եւ վերը ամրոցնիս բոցերու ճարակ կ'ըլլար: Աս վայրկեանն ինծի համար զարհուրելի էր: Ամեն վայրկեան վտանգնիս կը շատնար, որովհետեւ երբեմն երբեմն անտառի մէջ թշնամեաց պատերազմիկներ կ'երեւային

եւ կրնայինք դիւրութեամբ ձեռքերնին իյնալ: Անձկութիւննիս երթալով կ'աւելնար, որովհետեւ պոռացող տղաքը չէինք կրնար զսպել: Ասոնց աղաղակը թշնամին մեզի մօտեցուց, մեր փրկողները մեզմէ բաժնուեցան, եւ մացառներու մէջ ապաւինեցան: Զիս աղատողը Գոնրատն էր, որ թէպէտեւ զօրաւոր էր, բայց անոր զօրութիւնն ալ լքանելու սկսաւ:

Օ՛մեղ հալածողներն արդէն մեր ետեւը հասած էին, հաւատարիմ եւ ազնիւ Գոնրատն իր վերջին զօրութիւնն ալ ժողովելով, զմեզ աղատելու վերջին փորձ մ'ալ ըրաւ: Բայց կարելի չեղաւ, եւ թշնամեաց ձեռքն ինկանք: Գոնրատն ինչեղաւ, չեմ գիտեր, որովհետեւ բիրտ պատերազմող մը, զիս անոր ձեռքէն յափշտակած ատենը, ես մարեցայ: Մարիս որչափ ատեն տեւած ըլլալն ալ չեմ գիտեր, միայն այսչափս գիտեմ որ խելքս գլուխս եկած ատենը մեր ամրոցէն ժամ մը հեռու գիւղական բնակութեան մը մէջն էի: Ցաւս ստորագրելն անկարելի է, որովհետեւ յանբաւս մեծ էր:

Մարմնոյս զօրութիւնը բոլորովին լուծաւ եւ հիւանդացայ: Ցան մարդասէր տիկինը զիս մաքուր բայց կարծր անկողնոյ մէջ դրաւ եւ շատ սիրով կը դարմանէր: Աստուած իրեն հատուցանէ, որովհետեւ ես իրեն բարիք մ'ընելու վիճակի մէջ չէի: Մինչեւ որ առողջացայ նէ, հարկ եղաւ որ հոն երեք շաբաթ մնամ: Բայց սիրտս, ո՛հ աս դժբախտ սիրտս իր խոր վերացը մէջ կ'արիւնէր, որ քիչ ատենուան մէջ դժբախտութիւն դժբախտութեան վրայ կրած է: Առողջանալս բնաւ չէի բաղձար, որովհետեւ մեռնիլն ինծի աւելի հաճելի էր: Մեր ամրոցին պրեկէն օր մ'առաջ տեսած զարհուրելի երազս կը յիշէի, զոր մօրդ արդէն պատմած էի: Երազս մինչեւ ան կէտը կատարեալ ստոյգ էր: «Սիրելի ամուսինս ու տղաքս», կ'ըսէի ինք իրենս «ալ չկան. եւ ես պիտի կենդանի մնամ, որպէս զի աս թշուառութեան ծանրութիւնն առանձին զգամ: Բայց կը յուսամ որ Աստուած ինծի ալ կ'ողորմի եւ այսպիսի կեանքի մը վերջ կու տայ, որ աս աշխարհքիս մէջ ալ արժէք մը չունի, Այսպէս կը մտածէի, եւ Աստուծոյ արտասուօք կ'աղօթէի, որ զիս աս կեանքէն աղատէ:

Բայց Աստուած, որուն դատաստանն ամէն բանի

մէջ անիմանալի է, այլադէ ուղեց: Ուղեց որ ապրիմ, վիշտ ու ցաւ կրեմ: Զիս հպատակութեամբ իրեն կամացը յանձնեցի, եւ ինք՝ աս կեանքն որ ի սըղզբան անտանելի էր, տանելի ըրաւ: Ո՛հ, մարդն՝ Աստուծոյ ու կրօնի օգնութեամբը, շատ անգամ կարելի եղածէն աւելի, մանաւանդ թէ ամենայն ինչ ընելու կարող է:

Երբոր ես բաւական առողջացած, բայց դեռ տկար էի, օր մը առտու կանուխ դրան առջին գոց կառք մ'եկաւ, որուն մէջ պիտի մտնէի: Երկու վայրենի դիմօք ղենուորներ ինծի հետ կառք մտան դուռը գոցեցին եւ կառքը շարժելու սկսաւ: Երկու վայրենիները բոլոր ճամբորդութեան մէջ բնաւ բառ մը չխօսեցան, ես ալ խօսք մը բանալու չէի համարձակեր: Աս եղանակաւ գիշեր ու ցորեկ ճամբայ ըրինք, եւ իմ տկար մարմինս աս խիստ ճամբորդութենէն շատ կրեց: Արեւըստ մեր ճամբորդութեան վախճանին հասանք, որ էր աս վանքը, եւ կառքը հոս կեցաւ: Աս խուցը ինծի բնակութիւն տրուեցաւ, եւ խիստ աբասուհւոյն կերպարանքէն կ'իմանայի որ բանտարկեալ մըն եմ: Մինչեւ հիմակ ալ ինծի հետ բանտարկեալի մը պէս վարուեցան: Արդէն քանի որ աս պատերու մէջ փակուած կը հեծեմ նէ, տանուութիւն տարի եղաւ: Ո՛հ, բարի Հեղինէ գիշեր ու ցորեկ որչափ ժամեր անցուցած եմ լալով ու հեծելով: Որովհետեւ այսչափ տարիներու առանձնութեան մէջ մէկ վշտակից սիրտ մ'ունեցած չեմ: Առանց Աստուծոյ՝ որ զիս կը մխիթարէր եւ առանց զիս զօրացնող կրօնի, ես մինչեւ հիմակ ստուգիւ յուսահատած էի: Ստոյգ է ունեցայ իմ տկար ժամերս, որոնց մէջ դժբախտ վիճակիս վրայ կու լայի եւ կը տրտնջայի. բայց ամէն անգամ ապաստանարանս աղօթքն եղաւ եւ անոր մէջ մխիթարութիւն ու զօրութիւն գտայ: Հեղինէ, աղօթքը մխիթարութեան հարուստ եւ անյաղձելի աղբիւրն է: Ո՛վ որ աղօթքին զօրութիւնը զգացած չէ, այնպիսին աղէկ աղօթք ալ ըրած չէ: Աղէկ աղօթելու եւ աղօթքին զօրութիւնն զգալու դասատունը՝ ցաւերն են. եւ ես տանուութիւն տարիներէ վեր աս դասատան մէջն եմ:

Ես Աստուծոյ իմաստուն կառավարութեան դէմ հիմակ տրանջալ չեմ ուղեր. ցաւոց աս դասատունը իմ փրկութեանս համար օգտակար է, ապա թէ ոչ Աստուած վրաս չէր խաւեր: Ինչպէս որ երկայն ձմեռուրնէ ետքը, վերջապէս դարնանային արեգակն սիրուն ճառագայթները կ'ողջունեն, այսպէս ալ, սիրելի Հեղինէ՝ դուն այսօր՝ այսչափ խիստ եւ ցաւալից տարիներէն ետքն, ինծի աս առանձնութեանս մէջ իբր հրեշտակ մը երեւցար, որպէս զի քու հաւատարիմ քարեկամութեանդ եւ սիրոյդ ճառագայթներով սիրտս տաքցընես: Փառք Աստուծոյ ասի ինծի մեծ եւ աստուածային բարերարութիւն մըն է:

Հոս երկու սրտակիցներն իրար զրկեցին եւ փոփոխ խոստացան որ իրարու այց կ'ընեն, եւ հաւատարիմ քարեկամութեամբ ու սիրով իրարու ա-

ռանձնակեաց կեանքը կը քաղցրացնեն: Եւ խոստումնին ալ հաւատարմութեամբ բռնեցին:

Գ Լ Ո Ւ Խ Թ.

Յորոյցի համար իմ մատնութիւն:

Վեկտեմեր ամսոյն մրկալից եւ պաղ օր մը, քաջ ասպետ մը իր հզօր ձիուն վրան աշտանակելով եւ իր ծեր ու հաւատարիմ ծառայովը ամրոցի մը խրամին կամրջէն անցնելով, Վեֆելսպուրկի հին ամրոցին դաւիթն հասաւ: Քանի մը վայրկեան ետքը երկու բարեկամներ, Գիպուրկի Վոթֆրիտն ու Յովհաննէս Վեֆելսպուրկն իրարու թեւն անցած էին: Վոթֆրիտ իր բարեկամը ջերմ կրծոցը վրայ ձնշելով, գորովալից համբոյր մը տուաւ: Յովհաննէս ալ իր բարեկամը պագաւ, բայց աս համբոյրը Յովհաննէս համբոյր մըն էր:

Վեֆելսպուրկն, սիրելի եղբայր, քու միայնութեանդ մէջ ինչպէս կ'ապրիս: Այո, սիրելի Յովհաննէս, գիտեմ որ ցաւերդ խիստ մեծ են, եւ անոր համար ինծի չես կրնար պատասխանել, որովհետեւ սիրելի Գուստիկունտագ կորսնցընելովդ մեծ եւ յանբաւ մեծ բան կորսնցուցիր: Ես աս բօթալից լուրը Բատերպոնի եպիսկոպոսէն լսեցի: Սիրելի եղբայր, քու ցաւդ իմն ալ է, քու տրտմութեանդ եւ ալ մասնակից կ'ըլլամ: Արդէն համոզուած ես եւ գիտես որ շատոնցունէ ի վեր քու ցաւերդ եւ ուրախութիւններդ իմն ալ են: Բայց ալ բաւական է, ասոր վրայ ալ չխօսինք, որպէս զի հին վերքերդ չնորոգուին,»:

Քաջ Գիպուրկն, իր Յովհաննէս բարեկամը այսպիսի սրտանց եւ բարեկամական խօսքերով որջունեց: Բայց Յովհաննէս՝ բարեսիրտ Գիպուրկին բարեկամական եւ սիրոյ խօսքերուն վրայ շփոթած էր, եւ չէր գիտեր թէ ինչ պատասխան տայ: Որովհետեւ սրտին մէջ անցածները Գիպուրկին կարծածէն բոլորովին տարբեր էին: Գուստիկունտային վրայ ունեցած ցաւը մեծ բան մը չէր, եւ գրեթէ մոռցած ալ էր:

Հատ առնէն է որ սիրելի եղբայր, կ'ըսէր Գիպուրկ, ամրոցին ներսը հասածին պէս, որ իրար տեսած չենք: Հատոնց է որ զքեզ տեսնելու անձուկ ունէի: Աս ճամբորդութիւնս, զքեզ ամրոցիդ մէջ տեսնելու գործածել ուղեցի: Կերպրուտայէս եւ Գուստիկունտա բարեւներ ունիմ: Իրենք կ'աղաչեն քեզի, որ որչափ կարելի է շուտով իրենց՝ Գիպուրկի ամրոցին մէջ այցելութիւն մ'ընես եւ զԳուստիկունտա եւ զՀեղինէն ալ միատեղ բերես: Առջինը, ստոյգ է որ ալ միատեղ չես կրնար բերել, որովհետեւ անի շատոնցունէ խաղաղութեան երկիրն հասած է: Ո՛հ. ինչ ցաւ պիտի ըլլայ իմիներուս, երբոր աս դժբախտ լուրն իլմէ առնելու ըլլան: Գիտես արդէն Յովհաննէս, որ Գուստիկունտա անոնց որչափ սիրելի եւ ազնիւ էր: Ստուգիւ արտասուաց հեղեղներ պիտի թափեն,»:

Գիպուրկին աս ընտանեկան խօսակցութեան ատեն, Յովհաննէսին շփոթութիւնը կ'աւելնար եւ բերանը խօսք կը պախտէր: Բարեկամին՝ իր մասնիչ սիրտը չիմացնելու համար ինչպէս վարուելքը չէր գիտեր: Բայց բարեսիրտ Գիպուրկին՝ որ չէ թէ միայն բարեկամին, այլ ամենուն վարմունքն ի բարին կը դատէր, Յովհաննէսին այլալուծիւնն ու բերանը գոցուիլը պարզապէս աղնիւ ամուսնոյ մը կորստենէն ունեցած ցաւին կու տար:

«Ի՞նչ ցաւակո՞ղ, շեղինե՞դ ո՞ւր է», կը հարցընէր Գիպուրկի եւ կ'աւելցընէր թէ «չիմայ արգէն չափահաս մէկն եղած պիտի ըլլայ»:

«Իսկոտարս ամբողջն մէջ չէ», կրկնեց Յովհաննէս մեծագոյն այլալուծեամբ «քանի մ'օրուան համար Վալտէր դքսուհւոյն քովն է»:

«Եւ հասկընամ», կրկնեց Գիպուրկի. «բարի աղջիկն անշուշտ քիչ մը բացուիլ կ'ուզէ, որովհետեւ սիրելի եւ բարի մօրմէ մը բաժնուիլն իր սիրտը մեծ այլալուծեան մէջ ձգած պիտի ըլլայ: Ան բարի աղջիկն իմ Կերդրուտայիս քով նորէն բարի մայր մը կրնայ գտնել: Գունոս ալ ասոր վրայ շատ կ'ուրախանայ, եւ ասով գուցէ օր մը զինքն իբր իրենը կրնայ բազկին մէջն առնուլ: Գեղեցիկ բան մը կ'ըլլայ: Գունոս՝ զինքը վերջի անգամ տեսնելէդ ետքը քաջ պատերազմող մ'եղած է: Ինք ամենայն եղանակաւ կ'աշխատէր որ ճամբորդութիւնը մէկտեղ ընէ: Բայց ես արգիլեցի»:

Աս խօսքերով բարեսիրտ Գիպուրկի իր բարեկամին հետ մէկտեղ տաք կրակարանին առջին նստեցաւ, եւ խաղողոյ աղնիւ հիւթ մը իր սիրտը տաքցուց եւ աւելի զուարթացուց: Գուրսը խիստ ձիւն կու գար եւ անտառները, լեռներն ու դաշտերը կը ծերմկցընէր: Հովը խիստ կը փչէր, եւ Վեֆելսպուրկին հարկու աշտարակներէն կը սլէր: Բայց Գիպուրկի տաք կրակարանին քով շատ գոհ ու զուարթ էր:

«Կեցցէ՛ մեր քաջ կայսրը Մաքսիմիլիան», ըսաւ սրտոտ Գիպուրկին ու լեցուն գաւաթ մը վեր վերցուց:

«Կեցցէ՛ հաղար», գոչեց նաեւ Վեֆելսպուրկցին ալ, բայց բռնի:

«Լո՛ւ կեցցեն ան ամէնքը», կրկնեց Գիպուրկի, «որոնք մեզի սիրելի ու աղնիւ են, եւ ի մասնաւորի մեր հարսն ու փեսան, շեղինէն ու Գունոն»:

Աս ըսելով բաժակներն իրարու զարկին ու խմեցին:

Բաժակներն իրարու զարնուելու ատեն, Յովհաննէս դքսին զօրաւոր բազուկը կը գողար, որ նոյն իսկ արիւնային պատերազմի մէջ, թէ եւ խիստ զօրաւոր թշնամոյ մը դէմ ալ սուր քաշած ըլլար, բնաւ գողացած չունէր, եւ երբոր բաժակը շրթանքը տարաւ վրան ջղաձգութիւն մը դալով խմելն անկարելի եղաւ: Բաժակն անմիջապէս վար դրաւ եւ երեսը Գիպուրկէն դարձուց: Որովհետեւ աս վայրկենին իր խաբեբայ սրտին մէջ ամենայն ինչ տակն ու վրայ էր:

«Ի՛նչի եւ աղնիւ Յովհաննէս շարժած է», կ'ը-

սէր ինքիրեն բարեսիրտ Գիպուրկի եւ կը ջանար որ խօսքն անանկ բանի մը վրայ դարձնէ որ սիրտ շարժելու բան մը բնաւ չօշափուի:

Կայսեր քով իրեն եղած սիրոյ ընդունելութիւնները կը պատմէր: Ետքը խօսքը յառաջուն պատերազմներուն եւ նիզակախաղութեանց եկաւ, եւ ուրախութեամբ գոչեց: «Ո՛հ բարեկամ՝ ան ատենն երբոր քեզի հետ քովէ քով կը պատերազմէինք, անի ոսկի ժամանակ մըն էր: Մէկը մէկալին համար կ'ապրէր, եւ մէկալին տեղ մեռնելու պատրաստ էր»:

Աղնիւ Գիպուրկին աս խօսելէն ետքը աչացը մէջ արտասուք մը կը փայլէր:

Երկուսն էլ, իբր թէ ըստ պատահման եղած ըլլայ, շատ դրացի ասպետներ հոն գտնուեցան: Գիպուրկի ասոր վրայ խիստ կ'ուրախանար. «Աս հրաւէրը», կ'ըսէր ինքիրեն, «Յովհաննէս դադարի եղանակաւ մ'ինծի համար ըրած պիտի ըլլայ, որպէս զի ինծի ուրախութիւն պատճառէ»:

Սեղանի նստեցան, կերան, խմեցին եւ ամենուն վրայ զուարթութիւն կը տիրէր: Սեղանը սրճափ որ երկնցաւ, այնչափ ալ խօսակցութիւններն երկնցան, այնչափ ալ ուրախութիւնն աւելցաւ: Բայց ոչ որ անանկ զուարթ էր, ինչպէս Գիպուրկի. ինք իր բարեկամին քով նստած՝ կարծես թէ ուրախութեան մէջ թաթխուած էր: Ամէնքն ալ կը խնային, միայն Յովհաննէս Վեֆելսպուրկին ի բաց առեալ: Գիպուրկին ան անտիճանի զուարթ ըլլալուն գլխաւոր պատճառն ան էր որ իր բարեկամը զուարթացընէ:

Ի՞նչ Յովհաննէս Վեֆելսպուրկի ինչպէս կրնար զուարթ ըլլալ: Որովհետեւ Յուդայի պէս արտաբուստ բարեկամութիւն կը ձեւացընէր եւ ի ներքուստ մատնութիւն կը նիւթէր:

Յովհաննէս յանկարծ սեղանը թողուց ու հեռացաւ, բայց ո՞ւր: Ո՛չ որ կը հարցընէր: Ասոր վրայ ամէնքն ալ սեղանէն ելան: Եւ աս վայրկենիս մէջ սեղանատան դրան փեղկը բացուեցաւ եւ քսան զինուորեալ մարդիկ ներս յարձակեցան:

«Գիպուրկ սուրդ տո՛ւր», կ'ըսէր ասոնց մեծը, «որովհետեւ դուն մեր բանտարկեալն ես»:

«Ե՛ս, իմ՝ բարեկամիս տան մէջ ձեր բանտարկեալը», գոչեց քաջ Գիպուրկի եւ սուրը պատենէն քաշեց, չէ թէ որ նոյնն անոնց յանձնէ, այլ որպէս զի զինքն ամէն դիպաց համար պաշտպանէ: Առիւծի պէս կը կռուէր, բայց մէկ հոգի այնչափ բաղմունքի մեջ գէմ ինչ կրնար ընել: Բոլոր կուրծքէն կը պոռար: «Յովհաննէս, Վեֆելսպուրկէր, բարեկամ, եղբայր ինծի օգնութեան հասիր. քու բարեկամիդ դէմ բռնութիւն կ'ըլլայ, զանի շղթայի զարնել կ'ուզեն: Եկ՛ուր եղբայր, եկ՛ուր ու քու բարեկամիդ քու Կոմֆրիտիդ փրկէ»:

Ինչձուած Գիպուրկին ասանկ կը գոչէր, բայց վայրապար: Ձինքը փրկելու համար Յովհաննէս մը, Վեֆելսպուրկի մը չ'երեւցաւ: Մանաւանդ թէ ներկայ եղողներու մէջ բարձրաձայն ծիծաղ մը փրթաւ:

Գիպուրկ լուսն եւ անամթ մարդկան վրայ նախա-
տական նպուածք մ'արձակեց:

Գետնի տակ մուծ կամարի մը տակ ներքնա-
տուն մը կար եւ հոն Գիպուրկի քիչ մը ետքը կաղնւոյ
կոճեղ մը վրայ նստած էր եւ ձեռաց ու ոտից շղթա-
ները շաչելով բոլոր կամարը կը թնդացնէին:

«Ո՛հ, Գիպուրկ», կ'ըսէր ինք իրեն. «յանկարծ
եւ անակնկալ գլուխդ եկածն ինչ է: Գուն բա-
րեկամիդ տունն էիր, ուր այնպէս կը վարուէիր ինչ-
պէս անձնական ամրոցիդ մէջը, եւ հիմայ բանտար-
կեալ մըն ես: Աս բանս ես ըմբռնել չեմ կրնար:
Ընկերութեան մէջ ամենէն զուարթն էի եւ հիմայ
շղթաներու տակ կը հեծեմ: Արդեօք մէկու ամե-
նաթեթեմ թշնամանք մ'ըրա՞մ եմ: Բառ մը, վանկ
մը չեմ յիշեր որով ասպետ մը թշնամանած ըլլամ,
նոյնպէս գործքով ալ մէկը վշտացուցած ըլլալս չեմ
յիշեր: Աս գէպքն ինծի երազի մը պէս կու գայ:
Բայց չէ երազ չէ, ես բանտարկեալ եմ: Բայց գոնէ
առանց լսելու զիս չեն դատապարտեր: Բայց վրաս
յարձակած եւ բռնութեամբ զէնքերս իղմէ հանած
եւ զիս շղթայի զարկած ատեննին, Յովհաննէս ո՞ր
էր: Ինծի ինչո՞ւ օգնութեան չեկաւ: Զըլլայ թէ,
զոր Երկինք պահէ, ան անամթներուն հետ ընկե-
րացած ըլլայ: Ո՛հ, ինչ զարհուրելի խորհուրդ: —
Չէ, չիկրնար ըլլալ. Յովհաննէսս այսպիսի մատու-
թիւն չիկրնար ընել»:

Բանտի դուռն յանկարծ բացուեցաւ եւ ծա-
ւայ մը լուռութեամբ ներս մտաւ, եւ Գիպուրկին առ-
ջենն ազնիւ գինւով լեցուն գաւաթ մը դրաւ եւ
քովը լոյս մ'ալ ձգելով հապճեպով հեռացաւ: Գի-
պուրկ մտտեցաւ եւ ազնիւ գինւով լեցուն բաժակը
տեսնելով ըսաւ: «Ասի ստուգիւ իմ Յովհաննէսս
խաւրած է»: Եւ անոր կենդանութեանը խմեց: Բայց
խմելու ատեն աչքէն ուրախութեան արցունք մ'ալ
կաթելով գինւոյն հետ խառնեցաւ: «Ո՛հ, Գիպուրկ»,
կ'ըսէր ինք իրեն «գուն քու աչնիւ եւ սիրելի բա-
րեկամիդ քիչ մնաց որ անիրաւութիւն կ'ընէիր:
Կասկածը գէշ բան մըն է, որ երբեմն նաեւ ամե-
նալաւ բարեկամի ալ չիմնայեր: Հիմա անոր անմե-
ղութիւնը կը տեսնեմ: Սիրելի Յովհաննէսս զիս զո-
րացնելու համար ինծի գինի կը խաւրէ եւ ետքը զիս
աս բանտէն խալսելու ետեւէ պիտի իյնայ: Շատ
պիտի չանցնի որ բանտիս դռները պիտի բացուին եւ
ես ազատած Յովհաննէսիս թեւերուն վրայ պիտի
իյնամ: Ինք միշտ նոյն բարի Յովհաննէսն է: Զիս
անիրաւութեամբ շղթայի զարնողներուն եւ հոս բան-
տարկողներուն դէմ, ինչպէս նեղացած պիտի ըլլայ:
Ատուգիւ մինչեւ որ զիս չիբրկէ պիտի չհանգչի: Եւ
աս բանիս հասնելու համար նաեւ կայսեր ալ կ'եր-
թայ: Ես ազնիւ Յովհաննէսս կը ծանչնամ, ինք ինծի
միշտ հաւատարիմ մնացած է»:

Ընդիւ Գիպուրկ, ասանկ խօսելով եւ շուտով
ազատելու յուսով նորէն կաղնւոյ կոճեղ վրայ
նստեցաւ:

Պէտք է շարունակուի:

ՔԱՂԱՔԱՔԱՏԵՔ ԵՒ ԶՕՐԱՎԵՐՔ

ԺԱՄԱՆԱԿԻՍ

ԼՈՐՏ ԲԱՆԿԱՐԱԳԻՆ

Որովհետեւ հիմակ Անգղիայի կառավարութեան
տոնձը նորէն ձեռք առնողը Բալմերոզընն է, անոր համար
մեր խաճախիս բարդագիտաց եւ զբաղարաց վրայ խօսելու
սկիզբն անով կը սկսինք: Աս նշանաւոր տոնձը հիմակ թէ
եւ 75 տարւան է. բայց այնպէս երիտաւարդաշուն աշ-
խուհութիւն ու զօրութիւն կը յուզընէ որ կարծես թէ
տարիքը հիմակուանէն 50 մը պակաս ըլլար:

Լորտ Բալմերոզըն կենդանի քաղաքագիտաց մէջ
ամենէն չիբրնած եւ ամենէն սիրուն է: Ամենէն չի-
բրնած է, որովհետեւ իր հայրենակիցներուն մէկ մասէն
իբր մատնիչ, խաբէրաց, անգղիական շահը պաշտպանելու
մէջ մտնողը կը համարուի, իսկ օտարականներէն իբր
զարհուրելի Պրամարպաս մը՝ որ կրակ ու բոց կը տա-
րածէ, իբր ամէն բանի մէջ, իրեն չվերաբերածին ալ
խառնուող, եւ միայն ամէն աղքէրը խոնարհեցնելով
Անգղիայի զօրութիւնը բարձրացնել ուղղով մը: Ամենէն
սիրուն է. որովհետեւ Անգղիային ուր որ երթայ, ուր
որ գործք մը տեսնել ուզէ, Բալմերոզըն իր վահանն է:
Բալմերոզըն անունը Ասիայի լեռներուն եւ Ամերիկայի
անտառներուն մէջ, քաղաքականացեալ Եւրոպային դե-
պանաժողովոց սրահներու մէջ ունեցած յարգէն նը-
ւաղ չէ:

Մենք անոր հայրենասիրութեանը վրայ տարակոյտ
չունինք: Իր սրամտութեան կամ մեծ տաղանդին վրան
ալ կը զարմանանք, բայց ան ալ պէտք ենք հաստատել
որ իր անձնապատասխանութիւնը, շատ անգամ իր հանձա-
րոյն պաղարեւութիւնը պարագի կը հանէ:

Հիտուն տարիէ ի վեր իր քաղաքացեաց մէջ միշտ
բարձրատիման դիրք մ'ունեցած է, եւ աս ժամանակս
ըստ մեծի մասին բրիտանական կառավարութեան մէջ
գործունեայ մասնակցութիւն ունենալով անցուցած է:
Ամենէն չիկրնար ըսուիլ որ երբեք իր երկրին օգուտը
մտաւած ըլլայ:

Լորտ Բալմերոզըն 1784ին Հոկտ. 20ին ծնած եւ.
Հարրովի դատաւան մէջ իր առաջին կրթութիւնն ըն-
դունած է, ետքը Էսթիմուրի եկած է եւ վերջապէս
Գեմպրի՞ ուր իր տաղանդովն աշխարհածանութ եղաւ:
Զաւիա հաս եղածին պէս հրապարակական գործքերու մէջ
մտաւ: Իսկզբան զինուորական կարգ մտաւ, բայց անոր
մէջ իր ստացած գիւրքը Լորտ Հենրի Բըգգիին թող տա-
լով, խորհրդանոցի՝ անդամ. եւ 1807ին Գեմ-
պրի՞ի համալսարանի անդամ եղաւ: Աս յիշեալ տարին
Լորտ Բորդէնտի առաջնորդութեան տակ իր ասպա-
րէզն սկսաւ: 1807էն—9ը իբր ծովապետ, 1809էն — 28
պատերազմի պաշտօնեայ, 1830էն—31, 1836էն—41,
1846էն—51 իբր արտաքին գործոց պաշտօնեայ,
1852էն—53, 1853էն—55 իբր ներքին գործոց պաշտո-
նեայ, 1856—58 իբր առաջին պաշտօնեայ, զոր հիմակ
ալ կը վարէ:

Ինք հրապարակական գործոց մէջ մտնելու տալեր
Գորիթութիւնը թէ արքունեայ եւ թէ խորհրդանոցի եւ թէ
երկրին մէջ յառաջ երթալու վրայ էր, եւ երիտաւարդ

քաղաքագէտը, անոր հետեւութիւններէն շատաւ, այնպիսի սկիզբներու տէր եղաւ որ ամենեւին ընտանեկան չէին: Նոյն տոները Նորոգութիւնը (Réforme) չէ թէ բոլոր ժողովրդեան այլ քանի մը քաղաքագիտաց երազն էր:

1809ին Բալմերսդըն պատերազմի պաշտօնարանին քարտուղարութիւնը վրան առաւ եւ 19 տարի նոյնին մէջ մնաց: Աս դրից մէջ երկրին մեծամեծ ծառայութիւններ րըաւ, եւ կառավարութեան մէջ ունեցած տաշղանդը շատ փորձերով հաստատեց: Խորհրդանոցի մէջ շատ քիչ անգամ ձայնը լսեցուց, թէ եւ իբր ճարտարախօս ամենաւն ծանօթ էր, եւ երեւելի մարդկան գովութեան արժանի եղած էր:

Վաննինկի եւ Բալմերսդընին մէջ մեծ համակրուութիւն կար: Բալմերսդընին ազատ, յանկարծական, վառ-վառն ճարտարախօսութիւնը, իրեն կծող եւ հանճարեղ բնութեամբը աւելի աղբիւր կ'ըլլար: Իրեն թշնամիները կը հաստատեն թէ ինք, ինչպէս նաեւ Վաննինկ, արտաքրստ աւելի ազատական է քան թէ ներքրստ, եւ թէ խորհրդանոցի մէջ նորոգութեան կողմը շատ եռանդեամբ բնաւ խօսած չունի:

Բայց 1829ին կը տեսներ որ երկիրը ընարութեանց մէջ նորոգութիւն մը կ'ուզէր ընել: Ինք ճոն Ռասսէլին կողմը հակեցաւ: Բալմերսդըն ձանձրացած ըլլալով Ալեքանդրին պաշտօնարանէն ելաւ, բայց իրեն հեռաւորութիւնը շատ քիչ ատեն տեսց: Արէյ կոմսին ձեռքով ազատական դահլիճ մը կազմուած ատեն, արտաքրին գործոց քարտուղարութիւնն առաւ, որուն մէջ կըցաւ ցուցունել որ նոյն ատենն ինք իրաւամբ ժամանակին երեւելի քաղաքագէտներէն մէկը կրնար սեպուիլ: Ան աւանդէն ի վեր իր ճիգն ան էր որ անդղական աղբեղութիւնը ամէն տեղ յառաջ վարէ: Իր գործքերէն երեւելիներն են 1831ին Բեղդիան, սահմանադրական թագաւորի մը տակ անկախ ընելը. 1834ին չորս տէրութեանց Անգղիայի, Վալլիայի, Սպանիայի եւ Բորդուկալի դաշնակցութիւնը կազմելը, որով սպանիական թերակղզւոյն անկախութեանը երաշխաւոր եղան: Ասորիք՝ Ռուսաստանին պատուաւրութեամբը գրգռած պատերազմը գերեւ հանեց, եւ Սուլթանին տառանդը տէրութիւնը հաստատեց եւ Թէան տ'Ալքրին յաղթութեամբը Անգղիայի թագին վրայ նոր դափնի մ'ալ աւելցուց, վերջապէս Յուստանին կանգնուելուն օգնեց եւ դուռն հանեց:

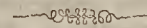
1841ին Էպրտին գաւթը Բալմերսդընին տեղն անցաւ, եւ երբոր 1846ին Բալմերսդըն նորէն ճոն Ռասսէլին պաշտօնէից մէջ մտաւ, մեծ փութով Հեռուեալի բողոքականաց կողմը բռնեց եւ զանոնք Վալլիայի, Աւտրիայի եւ Հռոմայնիկականութենէ ետ կեցուց: Սիկիլիայի նկատմամբ բրած միջնորդութեան մէջ շատ խոտաւցաւ, քիչ կատարեց, ասոր պատճառը գուցէ թէ ներքին արմատական կողմնակցութիւնն եւ արտաքրին ընկերականներն էին, որոնք իրեն յատակագիծն աւելը կը ջանային:

1848ին խռովութեան տարին, երբ բոլոր Եւրոպայ բողոքութեան մէջ էր, Բալմերսդըն տէրութեան ղեկը ձեռքն ունէր: Անոր նոյն ատենուան քաղաքականութիւնը խիստ քննադատութեան տակ ինկած է. բայց չիկրնար ուրաշուիլ որ ինք ազատականներուն սկիզբներն աղէկ ձանձուալով, ամէն ճիգն ի գործ գնելով Անգղիան քաղաքական պատերազմէ ազատ պահեց: — Թէ եւ Ռանկիայի նիւ-

թական յեղափոխութեան չօգնեց, բայց երբոր Տաճկաստան ունկարացի փախստականները Աւտրիային ձեռքը տալ չէր ուզէր, Տաճկաստանին կողմը բռնեց եւ արգելեց: Վալլիայի հասարակապետութիւնը ձանձրաւ, եւ Տանիմարգայի շփոթութիւնները շիտեղաւ համար Անգղիայի օգնութիւնը խոտաւցաւ: Թէ արդեօք 1854ին ալ, յանգուզն գործքով մը, նոյն ատենուան ճգնաժամը կրնար թէ չէր կրնար անցնել, հիմայ քննելու ատենը չէ:

1850ին քաղաքական պատերազմը, որով Լուգովիկո Նաբոլէոն կայսերական գահը բարձրացաւ, Բալմերսդըն գուցէ թէ հաշտ աչօք տեսաւ: Աս բանն 1851ին իրեն դահլիճէն գուրս ելլելուն պատճառ եղաւ: Բայց թէ ինք ինչպէս քանի մը շարժութեամբ ասոր վրէժն առաւ, թէ ինչպէս Ապրիլին դքսին տակ նորէն դահլիճի մէջ մտաւ, ներքին գործոց պաշտօնն առնելով իր բոլոր գործունէութիւնը ցուցուց, թէ ինչպէս ժողովրդեան միաբերան հաւանութեամբը նորէն առաջին պաշտօնեաց եղաւ, եւ խորմի պատերազմը (1856ին) սկսաւ, թէ ինչպէս ճենապոստի դէմ պատերազմը նիւթեց, աս ամէն բան նոր պատմութեան վերաբերելով, մեր յարգոյ ընթերցողաց ծանօթ է:

Աս երեւելի քաղաքագէտը, որ հիմայ նորէն տէրութեան կառավարութիւնը ձեռք առած է, թէ եւ աս տարի Եօթնամսունուհինգերորդ տարին մտաւ, բայց ոչ մտաւոր եւ ոչ ալ մարմնաւոր զօրութեամբ բնաւ տկարացած է: Ինք դեռ մի եւ նոյն սրամիտն եւ մի եւ նոյն պատերազմի պատրաստ անձն է՝ քաղաքականութեան այնպիսի խնդիրներու մէջ, զորոնք ինք շատ փորձառութեամբ կարգադրած է. եւ գեա հիմակ ալ ամենէն այնպէս կը վախճուի, ինչպէս իր երիտասարդութեան ատենը: Եւ Անգղիայի պատմութեան մէջ, Լորտ Բալմերսդըն, անգղիացի քաղաքագիտաց մէջ անշուշտ առաջին տեղին պիտի ունենայ:

ԲՈՂԱՆԴԱԿՈՒԹԻՒՆ ԳԻՏԱԹԵԱՆՑ ԵՒ ԱՐՈՒՍՏՈՒՄ

Մարմնոյ կրթութիւնն վրայ:

Հալլն մեծապէս օգտակար ու առողջարար բան է: Նախ մարդ կը լուացուի ու կը մաքրուի. երկրորդ ի վիճակի կ'ըլլայ թէ իր ութն ուրիշին կեանքն ազատելու, քաջ լողորդ ըլլալը ենթադրելով: Երիտասարդը միշտ պաղ ջրով պէտք են լուացուիլ. ասով իրենց ջրաց զօրութիւնը կ'աւելնայ, ցրտին դէմ տոկուն կ'ըլլան, ամառն իրեն արեան ջերմութիւնը կը չափաւորուի, ու անոր շրջանը կարգի կը մտնէ. բաց ասկից իրենց առողջութիւնը կը դարձանուի, որովհետեւ առողջութիւնն առանց մաքրութեան տեւական չիկրնար ըլլալ: Ամենէն աղէկ լուացուելու ատենն, արեւը չելած է. իսկ կերակրէն անմիջապէս ետքը ամենեւին աղէկ չէ: Երիտասարդները ջուր մտնելէն յառաջ պէտք են տաքութիւնն անցնել, վերջէն ցաթկելով ջրին մէջ սուղիլ, ապա թէ ոչ արիւնը գլուխին կը զարնէ: Ով որ սուղիլ չի կրնար, այնպիսին նախ եւ յառաջ պէտք է գլուխը, վիզը, կուրծքը, ուսերն ու բազուկները պաղ ջրով թրջել: Տաք միջեւ տաս ուերկու վայրկեան բաւական է ջրի մէջ մնալ զովանալու ու ջրերը զօրանալու համար:

Առանց վարդեալի լողալ սորվիլ ուզողը յոնգուզն ու աներկիւղ պէտք է ըլլալ: Իրը գիւրիցընելու համար, զոյգ մը ուռած փամփուշտ եւ կամ պարագ գոգում կը գործածեն: Նախ գէպ ի յառաջ երեսի վրայ ջուր կը նետուին, գլուխն ու վիզը շիտակ ու կռնակը քիչ մը ծուռ բռնելով: Վերքն որ

րունքները գրեթե չուրին մինչև երեսը վեր կը քաշեն, ետքն կ'երկնցընեն, նորէն կը քաշեն ու դարձեալ կ'երկնցընեն: Աս գործողութեան ատեն բազուկներն ալ կ'երկնցընեն, վերջէն դէպ ի երկու կողմ ձեռքներով ջրին վրայ կէս աղեղ կը կազմեն եւ պայտէս հանդարտ կրծոց վրայ յառաջ կ'երթնցունեն: Բաղին ամէն մէկ շարժման հետ նաեւ ոտքերուն շարժումն ալ մղելով պէտք է ընկերանալ, որով յառաջ կ'երթնցունեն: Անգամ մը ամէն ուղղութեամբ շարժելու ու սուգելու վարժելն ետքը, մարդ կրնայ ջրի մէջ կենալով վտանգի մէջ ինկած մարդիկներուն օգնութեան հասնել ու աղատել: Անմիջապէս ակազիութեան համար, նաեւ պէտք է զգեստով լողալ գիտնալ, յանկարծ նաւաբեկութեան եւ կամ ուրիշ ջրի վտանգներու մէջ ինք զինքն աղատելու համար: Աղէկ լողորդ մը պէտք է որ նաեւ ջրին տակ կենալ ու ջրին տակէն լողալ գիտնայ: Ասոր համար պէտք է ինք զինքը քանի մը վայրկեան շունչը բռնելու վարժեցընել: Երբոր նորէն ջրին երեսը գալ կ'ուզուի, ան ատեն ոտքով ջրին կը զարնեն ու ձեռքներով վերի ջուրը դէպ իրեն վար կը ծնչեն: Լողալը շատ տեսակներ ունի, որոնք կըրթութեամբ կը սորվուի: Ան տեսակներն ալ գիտնալը հարկաւոր է, փոփոխութեան ու յոգնութիւն աւելելու համար, երբոր լողալը սովորականէն աւելի տեսելու ըլլայ:

Նետէն բաղկին ջրերը կը զօրացնեն, յաջողակ կ'ընեն, ու աչաց ստոյգ ու անմիջապէս չափ ստանալ կու տայ: Ասոր գործողութիւնը առարկայ մը կամ ձեռքով եւ կամ գործիքով մը նետելու կամարձակելու վրայ կը կայանայ: Աս տեսակ մարմնայ կրթութեանց գլխաւորները հետեւեալներն են.

1, Նետաձգութիւն կամ բաղնար նետել: 2, Փրօցողուց գնդակ խաղալը որն որ կամ բռնած եւ կամ ոտք կ'ըլլայ, եւ որովհետեւ ասոր մէջ դիւրաւ կրնայ փնտռուիլ, անոր համար բազուկ փայտէ կամ կաշիէ գործիքով կը զինաւորեն, որն որ ձեռնոցի պէս կ'երեւայ: Բազուկը աս գործիքին մէջ կը խոթեն, ու ձեռքով անոր մէջի օղակը կամ կապը հաստատուն կը բռնեն, ու ան գործիքով գնդակը վեր կը նետեն: Աս խաղը բոլոր մարմնական կրթութիւնները հետն ունի, ու շատ զուարճալի է: 3, Պատին գնդակ նետելն ալ աղէկ կրթութիւն մըն է, մարմնը զօրաւոր, դիւրալիք եւ յաջողակ կ'ընեն: 4, Ափուծի խաղ որուն մէջ մէկը մէկային ափուծը կը նետէ, նոյնպէս խորհուրդ տալու բան է, ինչպէս նաեւ 5, նոյն Ափուծի խաղը որուն մէջ ափուծը կամ կաշի-գունդը տախտակով մը կը նետուի: 6, Գնդամուշ (la balle, les quilles, le billard): 7, Գնդախաղ. Աս ամէն խաղերը թէ մարմնայ յաջողակութիւնը կրթելու ու թէ, զուարճութեան կը ծառայեն: 8, Փետրաղուծը (volant) աս խաղը շատ հաւատարաւ զուարճութիւն կը պահանջէ, գլուխը չիտակ ու վեր կը բռնէ, ու ամէն մարմնայ շարժումներ ընելու առիթ կու տայ: 9, Օգաթուիչ (cerf-volant) ալ յարմար խաղ մըն է տղոց համար, որոնց ճաշակը կրթելու կ'օգնէ նոյնը զարդարուն շինելու մէջ:

Մոգէն (Grimper) ալ տեսակ մը մարմնայ կրթութիւն է, որուն մէջ ձեռքները, բազուկներն ու սրունքները կը գործածուին, ծառի մը վրայ ելելու եւ կամ կայմի մը ծայրը հասնելու համար: Երկրասարքը մագլելու ձեռքով, համբերութիւն, յարատեւութիւն ու մարմնայ ցաւերը արհամարհել կը սորվին:

Պատանիներուն կամայ կամայ մագլել սորվեցընելու համար, գերանի կամ լարուած չուանի վրայ ձեռքներով ու բազուկներով կախուելու կը վարժեցընեն: Ով որ աս դիմելի մէջ երկայն ատեն կախուած կը կենայ ան կ'ըլլայ յաղթող: Ասկէ ետքը ցած ծառի մը վրայ մագլել ելել վերապէս չուանէ սանդուխի վրայ ելելու կը վարժեցընեն: Մագլել սորվելու ամենին վերջէ գործողութիւնը անխուած մէկ մասն հաստ սեան վրայ ելելն է: Աս կրթութիւնները մեծապէս կը զօրացընեն, առողջութեան ու մարմնայ յաջողակութեան մէկիկ օգտակար բաներ են:

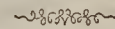
Մարմնը զօրաւոր ընելու ու կրթելու օգնող խել մը խաղերուն մէջէն միայն հետեւեալ մէկքանի հատը հոս կը դնենք:

1, Տախտակի մը կողմն վրայ քալել: 2, Լլոր գերանի վրայ քալել: 3, Ունացողով (échasses) քալել: 4, Սառուցի վրայ յատուկ հողթափով սահել. աս վերջի կրթութեանք

երկրասարք դիւրալիքութիւն, գեղ ու վայելչութիւն կը ստանան: 5, Չուանի վրայէն ցալիկէլ, տղոց ամենահասարակ զուարճութիւն մը: Ասկա աղեղով ալ կ'ըլլայ:

Մարմնայ վայելչութիւնն ու դիւր աղեղութիւնը դիւրաւորաբար երկու հետեւեալ մարմնայ կրթութիւններով կը ստացուին. 1, Չիափարութեամբ ու 2, Չիախաղութեամբ: Չիափարութիւնը, ձիափարութեան դպրոցը կը սորվուի եւ ասի ուրիշ բան չէ, բայց եթէ ձիւն օգտակարապէս գործածել ու անով զուարճանալ գիտնալ: Չիախաղ վրայ կենալու դիմելու բնական պիտ'որ ըլլայ, մարմնայ ամէն մէկ մասը պայտէս հանգիստ դիմելի մէջ պիտ'որ ըլլայ որ դիւրաւ չորգնուի: Հեծեալի մը հանգիստ դիմելու հիմունքն ալ հանգիստ կու տայ, աղաւտ գործածութեան մէջ առանց հարկաւորութեան ձիուն զօրութիւնը պէտք չէ փորձել: Վայելչ ու աղեղ դիմելու քաջ հեծեալի մը նշանակ է: Պէտք է որ հեծեալի ձիուն բնութիւնն ու յատկութիւնը քաջ ճանչնայ, եւ աս օգտակար ու գեղեցիկ անասունը ճանչնալու համար ամէն տեսակ տեղեկութիւններն ու արուեստը գիտնալու անփոյթ պէտք չէ ըլլայ: Ինչու որ ձիւն մարդու ընկերն ու օգնականն է անոր աշխատութեան ու կուռնոյն ատենը: Փայփայելով, շողքորթելով ու աղէկ վարուելով ամէն ուղեւոր կրնայ ձիոյն ընել տրուիլ: Անոր հակառակ խնամաւորութիւնը, բարկութիւնն ու գէշ վարմունքը կը խրտեցընէ կ'ապականէ, առանց վախճանին հասնելու: Փայտաշէն ձիուն վրայ մատանոյ խաղը (jeu de hague) ձիափարելու աղէկ պատրաստութիւն ու անփոյտ զուարճութիւն մըն է:

Չիախաղութիւնը, ճարպկութեամբ սուր կամ ծուռ սուտեր գործածել գիտնալու վրայ կայացեալ է, իր ախոյեանը վերաւորելու ու ինք զինք անոր յարձակմանն պաշտպանելու համար: Չիախաղութիւնն ալ յատուկ վարպետներ ունի: Ասոր վարժութեան համար անսայր ու անծայր սուր կը գործածուի, որն որ շատ դիւրալիք է ու չիկոտորի, ծայրն ալ կ'ոճակ մը կայ չվերադառնալու համար: Չիախաղութեան գլխաւոր մասերն են. 1, Հարուած. 2, Յաւալընթաց խաղեր կամ ձեւեր. 3, Հարձակում: Աս մարմնայ կրթութեանց մէջ մարմնը մեծ դիւրալիքութիւն, շուտութիւն ու դիւրաշարժութիւն կը ստանայ. բայց աս առաւելութիւնները երկրասարքները պէտք չեն մենամարտութեան եւ ուրիշ բաներու գործածել, հապա հայրենեաց պատերազմի եւ կամ մահաբեր ընթացքին յարձակման մէջ:

ՄԱՆՐԱՆՈՒՐԷ ԵՎ ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔ

Ճիւղը մը:

Երկու բարեկամ պաշտօնակալներ Գլայտը եւ Վինդերկարէն, 1813ին Լայպցիկի պատերազմէն քիչ մը ետքը, պատեւաբար դիւրալի վրայէն անցած ատենին, ծանր վերաւորած դաղիացի պաշտօնակալ մը տեսան, որ զինքը սպաննելու եւ իր խիտ ցաւոցը վերջ մը տալու կ'աղաչէր անոնց: Ասոնք թէ եւ անոր անոյցս վիճակը կը տեսնէին, բայց անկա անգլութեան հարձը մը համարելով, առանց թշուառին խնդրքը կատարելու թող տուին, եւ մտքերնին զրին որ վերաբոյժ մը փնտռեն եւ անով պաշտօնակալին օգնութեան հասնին: Բայց պաշտօնակալը տեսնելով որ խնդրքը չկատարուեցաւ, յուսահատութեամբ մէջ, անոնց վրայ զարհուրելի հայցութիւններ ու անեծքներ կը թափէր: — Աս դէպքէն շատ ատեն ետքը Գլայտը Ռենոսին կողմերը, հօրեղօրը այցելութիւն մ'ընել ուղեւոր, Վինդերկարէն բարեկամին կ'աղաչէր որ իրեն ընկերանայ: Հոն հասած ատենին երբոր Գլայտին հօրեղօրը վայրը տուր չեղան, իրարու հետ պոյտոյ մ'ընել ուղեւոր, քաղքի մը աւերակներուն հասան, որոնց մէջ արտարակ մը կար որ դեռ բաւական բնակութեան կրնար ծառայել: Պայծառ լուսնայ գիշեր մըն էր, եւ որովհետեւ Գլայտին հօրեղօրը եղած այցելութեան դեռ բան մը չէր գիտեր, եւ ասոնք ալ գիշերանց անոր այցելութիւն ընել չուզելով, եւ պատերազմի ատեն արդէն շատ գիշերներ բաց օդի մէջ անցուցած ըլլալով որոշեցին որ նոյն գիշերն աշտարակին մէջ անցը-

